

Љубодраг Симоновић
E-mail:comrade@orion.rs

КОСМИЧКА ДИМЕНЗИЈА ЧОВЕКА

У току је прелазак човечанства из терестријалног у космичко бивствовање. Захваљујући научним сазнањима и техничким иновацијама, схватање природе у савременом свету проширује се на космичко пространство и настанак и опстанак човечанства сагледава се из космичке перспективе, што значи у контексту настанка и еволуције космоса. То више није однос према космосу који се заснива на празноверици, религиозним илузијама и астролошким хипотезама, већ однос који се заснива на научним сазнањима и техничким проналасцима. Космос постаје конкретни („екстерни“) животни простор за човека и он почиње да схвата себе као конкретно космичко биће. То даје нови квалитет историјском развоју човечанства и схватању природе, као и (само)схватању човека као (еманципованог) природног (космичког) бића.

У капиталистичкој визији будућности, Земља је сведена на сировински и енергетски извор, а однос према Земљи заснива се на експлоататорско-профитабилном принципу. Све већи недостатак сировина и енергије доприноси стварању свести да живот човека на Земљи има привремени карактер и да се његова егзистенцијална перспектива налази у насељавању других планета. Земља постаје одскочна даска за „освајање свемира“, а небеска тела сировински извор и као таква предмет експлоатације. Космос постаје простор капиталистичке експанзије у коме се води борба за овладавање сировинским изворима и из кога непрестано вреба опасност (у виду крволочних „ванземаљаца“ који добијају статус космичких „терориста“), што неминовно условљава и оправдава развој све убитачније војне технике која ће, разуме се, бити употребљена за уништавање „прекобројних“ и „неподобних“ на Земљи да би најмоћније капиталистичке корпорације овладале овоземаљским изворима сировина и енергије. Истовремено, намеће се илузија да се техничким средствима може обезбедити „вечна“ егзистенција човечанства у свемиру. У овом контексту појављује се упозорење једног од најпознатијих физичара данашњице Стивена Хокинга (Stephen Hawking) да људи најкасније за 200 година мора да се преселе на неку другу планету. Чак и ако се то деси, шта се са тим „решава“? Који ће поредак човек успоставити на другим планетама? По Хокингу, то може бити само капитализам. Колонизовањем других планета капитализам постаје космички поредак, а апсолутизовани принцип профита постаје владајући космички принцип. Хокинг укида човека као животворно и

слободарско биће и своди природу човека на деструктивну природу капитализма. Полазећи од тога, он се залаже за бекство човека са Земље на друге планете. Међутим, уколико су људи као такви узрок пропасти живота на Земљи и они којима успе се докопају неке друге планете радиће исто оно што су радили на Земљи: бориће се за власт и новац и на тај начин уништити живот и на тој планети. Другим речима, бекство на друге планете је бесмислено јер човек не може да побегне од своје „зле“ природе. Ако је човек по својој природи „деструктивно биће“, нема места у космосу где ће створити свој дом и успети да опстане. Човек постаје космички бескућник који је осуђен на вечно лутање - јер све уништава.

На основу катаклизмичких сценарија развија се идеја о „застарелости традиционалног човечанства“, које је у егзистенцијалном и у есенцијалном смислу везано за Земљу, и о потреби да се створи „ново човечанство“ које ће бити у стању да се вине у космос. Човек мора ментално и телесно да се прилагоди изазовима које намеће „космичка епопеја“. Будућност човечанства своди се на стварање „расе киборга“ која ће бити у стању да се „такмичи“ са „интелигентним машинама“ и „осваја“ планете. Савремена наука усмерава човека ка механицистичком поимању себе и космоса. Брише се природна и хумана историја друштва и на тај начин доводи у питање човек као еманциповано природно и хумано биће. Космос је све ближи човеку у техничком смислу, али је све даље од човека у природном и хуманом смислу. Када се ствари сагледају у реалној друштвеној димензији, „космичка епопеја“ постаје један од технократских митова са којим се уништава историјска (само)свест човека, а тиме еманципаторско наслеђе националних култура и грађанског друштва на којима се заснива идеја *novum*, а то значи идеја будућег (хуманог) света. Слободарску машту замењује „космичка визија будућности“ коју производи холивудска филмска машинерија потпомогнута од стране војне индустрије. Митолошка пројекција „космичких светова“ постаје средство за обезвређивање наше планете и за обрачун с вером да је могуће очувати живот на Земљи. Производи се технократски заснована квази-религиозна илузија да права историја човечанства почиње у космосу и њој одговарајући вредносни изазови са којима се обезвређује човек као природно и хумано биће. Путем холивудске филмске индустрије ствара се утисак да су космичка сазвежђа на дохват руке човечанству и да је „освајање других планета“ његова непосредна будућност. Релативизује се време и космички простор и на тај начин губи се представа о реалном времену у коме живимо. Везивање непосредне будућности човечанства за космичко пространство представља једну од најпогубнијих илузија коју ствара холивудска филмска индустрија. Истовремено, историјско време претвара се у апстрактно време у коме се, у виртуелном космичком простору, репродукује капиталистички свет на „вишем“ техничком нивоу.

„Продор у свемир“ допринео је да се човек сучељи с бесконачним пространством васељене на начин који своди Земљу на космичку честицу која у сваком тренутку може да нестане. Земља постаје безначајна у односу према космичком пространству који индустрија забаве нуди човеку као виртуелни свет. Сазнање чињеница о космичком положају Земље и човечанства обесмишљава сваку тежњу за очувањем живота на планети. Научна сазнања изазивају страх за опстанак, а не нуде решења - јер се решења не налазе у сфери науке, већ свакодневног живота. Астероиди, комете, супернове, црне рупе, анти-материја – све те појаве постају пројекција страха од уништења који ствара капитализам као деструктивни поредак. Односи између људи не заснивају се на потреби човека за човеком, што значи на потреби човека да учини нешто што ће допринети бољитку човечанства, већ су посредовани катастрофичним сценаријима који обесмишљавају свако ангажовање које може да отвори нове просторе слободе и повећа вероватноћу људског опстанка. На тај начин капитализам који све драматичније доводи у питање опстанак човечанства, што значи као једина реална опасност за човечанство, „нестаје“ у катаклизмичким пројекцијама „будућности“. Истовремено, дегенерисањем човека као природног и људског бића капитализам уништава могућност опстанка и развоја човека као еманципованог космичког бића који ствара свој - хумани космос.

Холивудска филмска индустрија залуђују младе космичким визијама истовремено док капитализам систематски уништава живот на Земљи. Не само да се у космичке програме улажу огромна средства, која би могла да буду искоришћена за успостављање еколошке равнотеже на Земљи, већ они добијају спектакуларну димензију и као такви служе да се из јавности уклоне призори масовног умирања деце од глади, жеђи и болести, призори монструозних „хуманитарних интервенција“ и савремених концентрационих логора, као и призори све драматичнијег уништавања животињских врста, река, океана, ваздуха, шума, њива и пашњака, глечера... Од посебног значаја је то што „космички пројекти“ служе за стварање мита о „неограниченим могућностима развоја науке и технике“ - који постаје средство за стварање мита о „неограниченим могућностима развоја капитализма“. У коначном, „продор у космос“ не ствара бољитак човечанству и не повећава извесност људског опстанка, већ спутава борбу против капитализма и доприноси развоју нових механизма доминације, манипулације и деструкције.

Не немоћ да се супротстави природним катаклизмама, већ конформизам и усамљеност изазивају код савременог човека потребу за мистиком и другим облицима бекства из живота који га усмеравају да смисао живота тражи у ирационалним сферама. Не бескрајно космичко пространство, већ усамљеничко незнање изазива код човека страх када баци поглед попут неба. Схватање бесконачности као отворености, што значи

као могућности бесконачног развоја стваралачких моћи човека и простора слободе условљено је стварањем хуманог друштвеног поретка на Земљи. Само развој међуљудских односа, што значи осећање да није сам на Земљи, ствара у човеку осећање да није сам у космосу и даје смисао људском животу. Загрљени млади људи у бескрајном космичком плаветнилу не виде извор опасности, већ неограничени простор будућности.

Да су размере капиталистичког деструктивног лудила безграничне, показује и то што капиталисти настоје да претворе космички простор у војни полигон са којег је могуће уништити живот на Земљи. Развој капитализма као тоталитарног поретка деструкције довео је до тога, да највећа опасност опстанку човечанства и наше планете не прети од небројених космичких тела и космичких катаклизми, већ од капитализма! У есенцијалној и егзистенцијалној пројекцији будућности, развој производних снага треба да буде усмерен на хуманизовање света и оплемењивање природе, односно, на повећавање извесности опстанка човечанства. У том контексту, „продор“ човека у космос треба да буде усмерен на развој техничких средстава са којима може бити спречена евентуална опасност по Земљу која долази из космоса, као што је то удар неког космичког тела, или претерано зрачење које може да наступи као последица експлозија на Сунцу, или неких далеких небеских тела и тсл. Истовремено, „продор“ у космос треба да допринесе не само повећавању извесности опстанка човечанства, већ и његовом уједињавању ради решавања основних егзистенцијалних и есенцијалних питања. У том смислу, најважнија непосредна последица „продора“ у космос треба да буде стварање хуманог света.

Што се тиче питања да ли у космосу постоје бића слична нама, проблем је у томе што се ствари сагледавају у квантитативним релацијама и у димензији датости која има статични карактер, што значи на технички и тиме апстрактни начин. Читава проблематика налази се, заправо, ван равни квантитативног сравњивања и теорије вероватноће. Нема ничега у космосу што је слично, поготову не нечега што може да се поистовети са људским светом. Људски свет само је у материјалном смислу део бескрајне васељене. У квалитативном смислу он је битно различит од космоса који га окружује и несамерљив је са могућим животним облицима. Суштина људског света је његова историчност, што значи да он непрестано доживљава квалитативни преображај - постаје људским светом, при чему човек непрестано постаје човеком. Као историјско и друштвено биће човек је непоновљиво космичко биће и то чини специфичност и непоновљивост људског света у космичким размерама. Отвореност будућности која се заснива на безграничним стваралачким и слободарским потенцијалима човека чини суштину и јединственост људског космоса. Истовремено, полазећи од идеје бесконачности, може се доћи до закључка да у космосу постоје небројене варијације

животних облика, што значи небројене могућности постојања квалитативно различитих организама и бића.

У контексту космолошких разматрања, завређује пажњу схватање космичке суштине човека које је, у интервјуу са Џоном Смитом (John Smith) из 1899. године, изнео Никола Тесла, један од највећих научника модерног доба. Тесла се залаже за космолошки пантеизам који има енергетски карактер. Он успоставља мистични однос према светлости која је својеврсни „божији дух“ и као таква извориште енергије која струји у човеку. Човек је, заправо, само један од облика у коме се појављује енергија и као такав је бесмртан. Светлост га ствара и у светлости доживљава вечно постојање. Нема природе као специфичне материје; нема еволуције живог света и човека као највишег облика у развоју природе; нема људског света као специфичног космоса и човека као специфичног космичког бића... Човек је укинут као природно, друштвено и историјско биће и сведен је на својеврсну батерију чији енергетски потенцијал представља извориште његовог радног и стваралачког елана. Менталне вежбе треба да му обезбеде менталну снагу, а то значи да спрече расипање енергије и да је усмере на развој чула и умних способности. Жена је непожељна јер одузима мушкарцу менталну и телесну енергију. Развој телесних чула одвија се тако што се сакати еротско биће човека и чуло људскости. Однос човека према свету нема друштвену и слободарску, већ медитативну природу. Будући да не схвата човека као слободарско биће, Тесла није у стању да схвати природу прометејске ватре, што значи слободарског просветљења. Његова визија будућности не заснива се на слободарском уму, већ на космолошком мистицизму који има технократску природу.

Што се тиче идеје „бога“, она се не заснива на поштовању природних закона и вери у стваралачке моћи човека као слободарског бића, већ на страху од природних сила и од смрти (нестанка). Да „бог“ постоји, инсистирало би се на емпиријском и рационалном, а не на мистификаторском теолошком празнословљу које треба да блокира разум, и на молитвеним и литургијским ритуалима који треба да изазову психичке ефекте који ће произвести фаталистичку поданичку свест. Како неко може да „не верује у бога“ уколико је он „свеприсутан“ и „свемоћан“? Исто тако, да „бог“ постоји свако од нас имао би непосредни однос са њим, што значи да би црква као „посредник“ између „бога“ и човека била бесмислена. Основ религије је религиозна свест која је резултат историјског развоја друштва. Првобитни облик религиозне свести је анимизам, следи тотемизам, па политеизам. Монотеизам је највиши облик у развоју религиозне свести. Није „бог“ створио свет, већ је човек на одређеном степену историјског развоја створио идеју „бога“ која му је отета и која је постала приватна својина цркава. Велики српски просветитељ Васа Пелагић тврдио је да су богомоље „дућани“ у којима попови продају људима лажи о „богу“.

Историјски гледано, „бог“ се појављује као од човека отуђени стваралачки принцип путем кога човек бива лишен (само)стваралачке (само)свести и слободарског достојанства. Путем идеје „бога“ као „ствараоца света“ стваралачке моћи човека отуђују се од њега и постају средство за његово потчињавање од стране владајуће класе и за обоготворење класног поретка који се заснива на „светој“ приватној својини (а цркве се заснивају на колективној својини – која хипокризија!) и експлоатацији сељака и радника. У историји човек је био у подређеном положају у односу према (имагинарном или реалном) космосу који је имао метафорички и политичко-инструментални карактер и служио као средство за прибављање вечности владајућем поретку. Људска животворност је имагинарна: стварање имагинарне религиозне свести постаје „компензација“ за лишавање човека способности да створи овоземаљски свет по своме лику. Уместо да је идеја „бога“ као креативистички принцип средство за развој самосвести човека као самосвојног космичког бића, за развој његовог слободарског достојанства и за уједињење човечанства у борби за очување живота на Земљи, она је средство владајуће класе за брисање еманципаторског наслеђа и за произвођење фаталистичке свести која човечанство води у смрт (идеја о „небеском народу“, „рају“, „вечном небеском животу“ и тсл.). Хришћанство упућује човечанству стравичну поруку: човек мора и треба да пати. Уколико је човек срећан на Земљи, „рајски вртови“ су бесмислени. Што се тиче смрти, она даје смисао животу. „Вечни живот“ је најгоре проклетство.

У еманципаторском смислу, идеја „бога“ као ствараоца људског света је резултат историјског развоја друштва и она говори о постајању човека самосвојним космичким бићем. Развој самосвести човека као стваралачког бића и ствараоца (свог) света основ је теорије о свету као „божанској творевини“. „Бог“ је израз осамостаљења човека од природе и стављање његових „изнад“ природних моћи. Путем идеје „бога“ човек постаје аутономна стваралачка моћ и у том смислу самосвојно космичко биће: стварање света је свесно и вољно дело. „Бог“ није стваралац људског света, али је симболични израз специфичног односа човека према космосу као самосвојног космичког бића. Он се појављује као историјски квалитет путем кога човек долази до идеје света као специфичног космоса и до идеје о себи као специфичном космичком бићу, и као квалитет који пружа могућност да човек као специфично космичко биће превазиђе бескрајни (материјални) квантум космоса и схвати космос као животворну целину. Истовремено, идеја да дух може да ствара материју може да значи да су стваралачке моћи човека и његова стваралачка машта снаге које могу да створе непостојеће. Човек са својим стваралачким духом и стваралачким способностима не може да створи материју ни из чега (*creatio ex nihilo*), али може путем стваралачке прераде материје да омогући да се реализују њени животворни потенцијали. Ради се о

афирмисању животворног принципа као универзалног космичког принципа и човека као специфичног космичког бића који представља највиши облик у коме је реализована животворна природа васељене.

Схватање да се истинско, које пружа могућност човеку да превазиђе постојећи свет, не налази изван, већ у човеку, представља једну од најважнијих еманципаторских идеја хришћанства. Не осветљење, већ просветљење представља основни принцип одуховљења човека. Из тога проистиче да исијавање људскости, на чему се заснива Бенјаминова *aura*, представља основ за успостављање друштва као братске заједнице „светлећих“ људи. Истовремено, људскост која зрачи из човека представља светлост која осветљава пут у будућност. Једна од најдраматичнијих истина, која пружа могућност човеку да упркос најгорој тиранији сачува веру да може да се избори за праведни свет, гласи: *и најслабија светлост може да разбије најгушћу таму*. Пламен свеће је симбол те истине. Осветљавање богомоља вештачком светлошћу је начин на који се стерилише њихова просветитељска моћ и оне претварају у кулисе постојећег света. Смисао њиховог постојања је у томе, да зраче светлошћу која омогућава човеку да види оно што је невидљиво. Из њих треба да исијава истинска светлост која не осветљава, већ просветљава човека. „Грандиозне“ богомоље нису светионици из којих исијава светлост истине, већ су отелотворење овоземаљске политичке и економске моћи црквене олигархије. Оне не просветљују, већ задивљују (мало)грађане својом монументалношћу. Величина вере не мери се величином богомоља, већ дубином поимања истинског. Вера се не налази у зидовима цркава, већ у срцима људи. Лажна вера заснива се на спектакуларној илузији; права вера заснива се на невидљивој истини.

Питање о „богу“ је, заправо, питање о суштини човека и космоса. Као такво, оно је „посредник“ између човечанства и свемира. Постајањем човека еманципованим космичким бићем идеја „бога“ добија нову димензију. У време космичке експанзије човечанства она више нема шта да тражи у сфери „небеског“ простора. Идеја „бога“ може да преживи само у дубини људског бића и то пре свега као естетска идеја која пружа могућност човеку да на хумани начин појми космос и односи се према њему као животворној целини. Истовремено, она има разлог постојања као једна од обједињавајућих идеја човечанства у оквиру анти-капиталистичког покрета - као симболична синтеза хуманистичког наслеђа и хуманистичких потенцијала човечанства у односу према техничком свету и свођењу човека на пуку материју, што значи у односу према механицистичком материјализму који има анти-духовни и анти-животни карактер.

